

INSTYTUT OGRODNICTWA
SKIERNIEWICE
Zakład Nasiennictwa i Szkółkarstwa Roślin Ozdobnych
Pracownia Szkółkarstwa Roślin Ozdobnych

Analiza czynników wpływających na dynamikę powstawania i rozwoju grup producenckich

Autor: dr Adam Marosz

Spis treści:

1. Wstęp
2. Cel analizy
3. Grupy producentów rolnych w statystyce
4. Metodyka
5. Wyniki analizy
  - 5.1 Określenie czynników wpływających na tworzenie się grup producenckich
  - 5.2 Analiza czynników wpływających na tworzenie grup producenckich
  - 5.3 Zakres współpracy między grupami producentów i związkami
  - 5.4 Powody dla których producenci występują ze związków
6. Podsumowanie i wnioski
7. Literatura i materiały źródłowe

Opracowanie redakcyjne: mgr Aleksandra Malicka

Analiza wykonana w ramach **zadania 3.2.**

Monitoring i prognozowanie uwarunkowań ekonomicznych produkcji roślin ozdobnych

Programu Wieloletniego:

„Rozwój zrównoważonych metod produkcji ogrodniczej w celu zapewnienia wysokiej jakości biologicznej i odżywczej produktów ogrodniczych oraz zachowania bioróżnorodności środowiska i ochrony jego zasobów”
finansowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Skierniewice 2013

1. Wstęp

W Polsce do lipca 2013 roku zarejestrowanych było przez marszałków województw 1132 grupy producentów rolnych. Zainteresowanie tworzeniem się grup producentów jest dość duże z kilku powodów. Po pierwsze grupy mogą oferować większe partie jednolitego towaru i obsługiwać dużych partnerów np. sieci marketów. Po drugie grupy mogą składać wnioski do ARiMR o przyznanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów związanych z utworzeniem grupy producentów, prowadzeniem działalności administracyjnej czy przyznania pomocy finansowej na pokrycie części kwalifikowanych kosztów inwestycji. Grupy producenckie mają także swojego przedstawiciela, a jest nim Krajowy Związek Grup Producentów Rolnych -Izba Gospodarcza (KZGPR-IG) utworzony w 2009 roku, a obecnie zrzeszający 96 grup z różnych branż rolnictwa. Naczelnym Organem Związku jest Rada, w skład której wchodzi 20 przedstawicieli GPR reprezentujących wszystkie zrzeszone w KZGPR-IG branże. Do najważniejszych zadań tego związku należy: reprezentowanie zrzeszonych grup wobec organów administracji rządowej; stworzenie płaszczyzny wymiany doświadczeń poprzez organizowanie spotkań, szkoleń, wyjazdów studyjnych rozwijanie współpracy pomiędzy grupami oraz pomoc w prowadzeniu grup producentów rolnych.

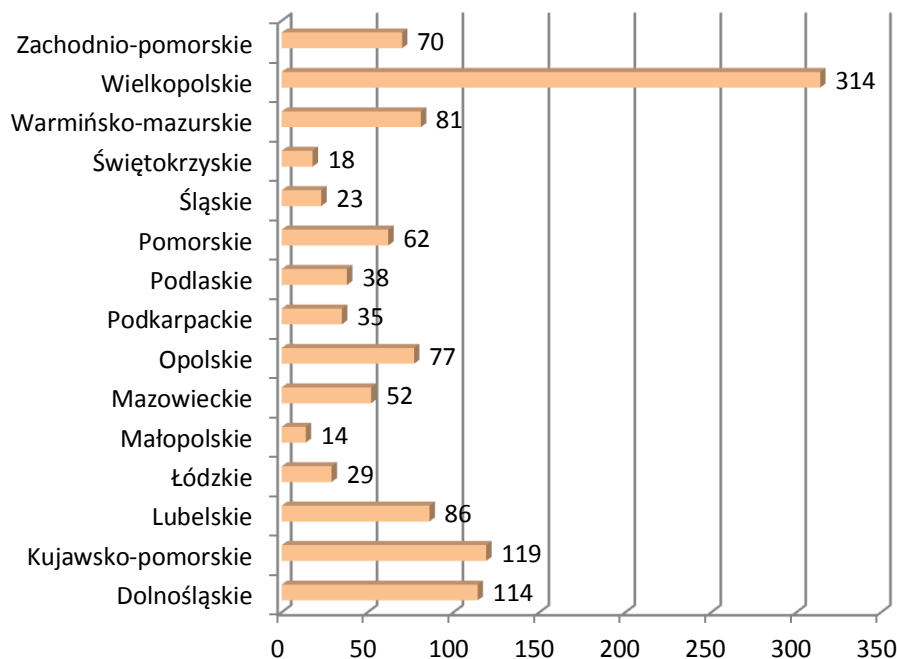
2. Cel analizy

Celem niniejszej analizy jest w pierwszej kolejności omówienie czynników wpływających na powstawanie grup producenckich w szczególności w obszarze produkcji kwiaciarskiej. Kolejnym zadaniem opracowanej analizy jest pokazanie pozytywnych aspektów działania grup i związków producenckich oraz korzyści bezpośrednich i pośrednich dla gospodarstwa wynikających z członkostwa w związku, z zawiązania czy przystąpienia do grupy producenckiej.

3. Grupy Producentów Rolnych w statystyce

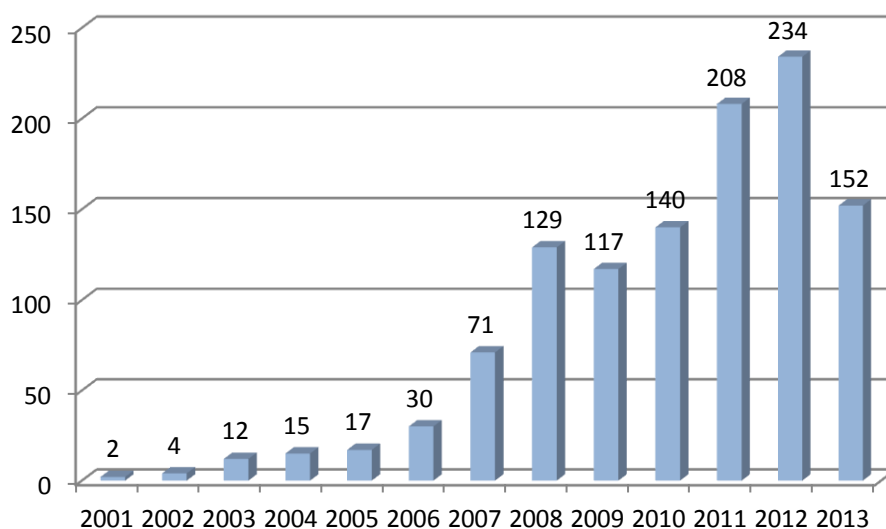
Najwięcej grup producentów rolnych powstało w województwie wielkopolskim, aktualnie działa ich tam 313 (Ryc. 1). Ze wszystkich branż najsilniej reprezentowana jest branża produkcji zbóż oraz niektóre inne branże z zakresu hodowli np. drobiu i produkcji np. mleka. Spośród branży ogrodniczej do lipca 2013 roku zarejestrowane były 4 grupy rolne, których produktem ze względu, na który GPR otrzymała decyzję administracyjną są owoce i warzywa oraz w branży ozdobnej działa 4 grupy producenckie, żadna z tych grup ogrodniczych nie jest członkiem Krajowego Związku Grup Producentów Rolnych – Izba Gospodarcza.

Forma prawna, jaka najczęściej jest spotykana to spółka z o.o. (65% grup), następnie spółdzielnia (29%), zrzeszenie (5%) i stowarzyszenie (1%).

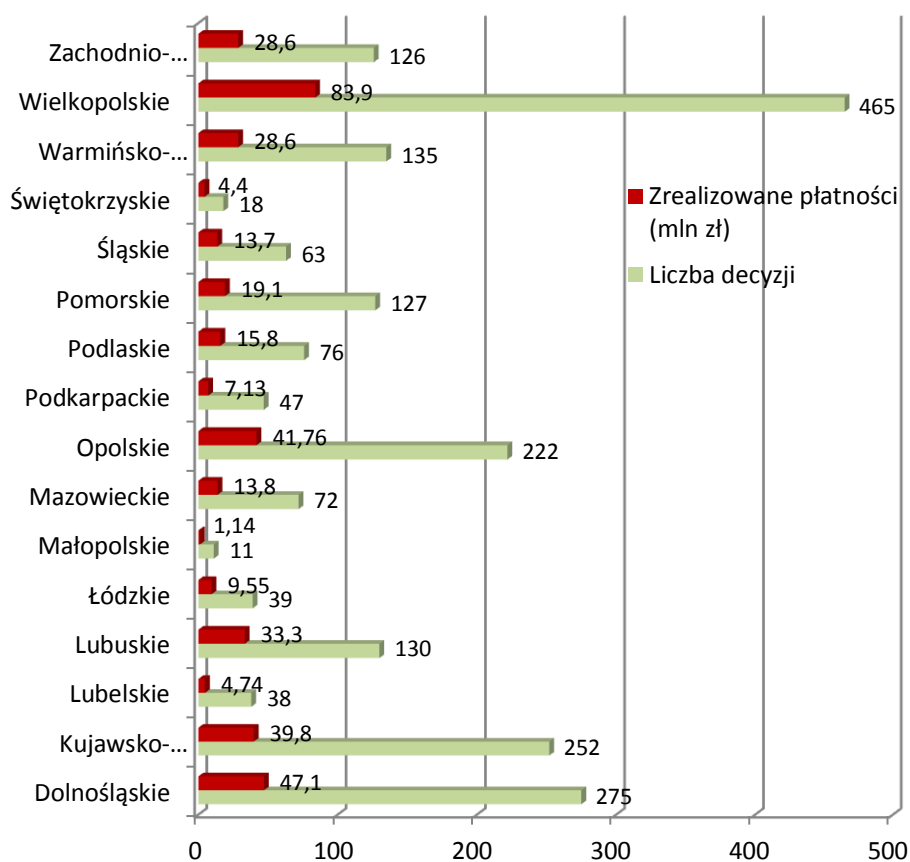
Ryc. 1. Liczba grup producentów rolnych zarejestrowanych przez marszałków województw, stan na lipiec 2013 (źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRiRW oraz KZGPR-IG)

Analizując poniższy wykres nietrudno zauważyć, że liczba grup producentów rolnych w Polsce systematycznie wzrasta od 2001 roku, najwięcej grup powstało w ostatnich latach szczególnie w 2011 i 2012 roku (Ryc. 2). Wysoka może być także liczba GPR za rok 2013 zważywszy, że są to dane za pierwsze półrocze. Wpływ na to ma z pewnością wsparcie ze środków UE rozdysponowywanych przez ARiMR w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich z działania grupy producentów rolnych.

Ryc. 2. Liczba grup producentów rolnych według daty rejestracji działalności (źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRiRW)

Na rycinie 3 przedstawiono liczbę wydanych decyzji i kwotę zrealizowanych płatności przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w ramach działania grupy producentów rolnych PROW 2007-2013, stan na 30.09.2013. Łącznie w tym okresie wydano 2096 decyzji na podstawie których zrealizowano płatności na kwotę 393,14 mln zł. Dzięki tym środkom umocniła się pozycja wielu grup producentów rolnych i możliwa była realizacja wielu inwestycji podnoszących ich konkurencyjność na rynku. Wiodące w tym zakresie, jeśli chodzi o liczbę grup producentów (Ryc. 1), liczbę wydanych decyzji i kwotę zrealizowanych płatności (Ryc. 3) jest województwo wielkopolskie. Najslabiej natomiast prezentuje się województwo małopolskie (Ryc. 1 i 3). Jest to równoznaczne z liczbą działających grup producentów rolnych w danym województwie pokazanych na rycinie 1.

Ryc. 3. Liczba wydanych decyzji i kwota zrealizowanych płatności w ramach działania Grupy Producentów Rolnych PROW 2007-2013, stan na 30.09.2013 (źródło danych ARiMR).

4. Metodyka

Niniejsza analiza została przygotowana na podstawie uogólnionych wyników badań ankietowych. Potrzebne dane zbierano w formie wywiadu bezpośredniego w rozmowach z producentami w gospodarstwach lub telefonicznie, oraz za pomocą ankiet rozesyłanych pocztą i internetem. Dane zbierano wg, jednakowego formularza ankiety. Z uwagi na niewielką liczbę grup producenckich w zakresie roślin ozdobnych badaniami objęto wszystkie

związki i stowarzyszenia skupiające producentów roślin ozdobnych (łącznie 8 grup, związków i stowarzyszeń).

- Wywiad bezpośredni z producentami roślin ozdobnych będącymi i nie będącymi członkami grup i związków. Przeprowadzony w oparciu o sporządzaną ankietę w formie pytań zamkniętych. Wywiad przeprowadzono w formie rozmowy bezpośredniej z właścicielem gospodarstwa na miejscu w szkółce roślin ozdobnych lub gospodarstwie szklarniowym. W 2013 roku odwiedziono bezpośrednio 25 gospodarstw, w tym 15 gospodarstw, z którymi jest nawiązana współpraca i 10 nowych gospodarstw odwiedzonych po raz pierwszy. Spośród 25 gospodarstw odwiedzonych bezpośrednio 15 jest zrzeszonych w grupach i związkach.

- Wywiad pośredni w formie ankiety elektronicznej, telefonicznej i pocztowej. Ankietę rozesłano w formie załącznika elektronicznego lub wysłano pocztą, kilka z nich przeprowadzono również telefonicznie. W formie elektronicznej i pocztowej rozesłano ankietę do członków grup i związków producenckich oraz do producentów niezrzeszonych. Liczba ankiet wysłanych do producentów zrzeszonych wyniosła 213, do producentów niezrzeszonych 450. Łącznie ze wszystkich źródeł uzyskano wyniki 151 ankiet od producentów zrzeszonych i 163 od producentów niezrzeszonych.

- Badania i analizy własne w trakcie wizyt bezpośrednich w gospodarstwach. W trakcie wizyt bezpośrednich prowadzone są własne obserwacje i dodatkowe analizy dotyczące wielkości produkcji, asortymentu, jakości, technologii, mechanizacji, rynków zbytu, oraz ekonomicznych podstaw rozwoju takich jak lokalizacja firmy, zatrudnienie, organizacja pracy, organizacja transportu i spedycji roślin, ale także i dostaw środków produkcji.

W tabeli 1 przedstawiona jest liczba i struktura gospodarstw objętych badaniami. Wzięły w nich udział gospodarstwa z obszaru całego kraju, przy czym wielkość próby w każdym województwie była uzależniona od całkowitej liczby gospodarstw podanej w powszechnym spisie rolnym w 2010r.

Wyniki opracowano metodami statystyki opisowej.

Tabela 1. Struktura i liczba gospodarstw, które wzięły udział w badaniach ankietowych

Wyszczególnienie	Wielkość gospodarstw – areal upraw roślin ozdobnych (ha)					
	0-0,5ha	0,51-1ha	1,01-2ha	2,01-5ha	Pow.5ha	razem
Gospodarstwa zrzeszone w grupach, związkach, stowarzyszeniach	16	29	35	38	33	151
Gospodarstwa nie zrzeszone w grupach, związkach, stowarzyszeniach	31	44	42	30	16	163
Razem	47	73	77	68	49	314

5. Wyniki analizy

5.1. Określenie czynników wpływających na tworzenie się grup producenckich

Badania ankietowe miały na celu w pierwszej kolejności wyłonienie najważniejszych czynników, dla których producenci tworzą grupy producentów lub przystępują do związków i stowarzyszeń branżowych. Czynniki te przedstawione są w tabeli 2 i 3. Waga tych czynników różni się w zależności od wielkości prowadzonego gospodarstwa oraz od tego czy producent jest członkiem grupy, związku lub stowarzyszenia.

Dla producentów, którzy są już członkami grupy producenckiej, związku, lub stowarzyszenia najważniejszymi czynnikami decydującymi o przystąpieniu do stowarzyszeń są większe możliwości udziału w branżowych wystawach, wycieczkach, konferencjach i zjazdach oraz łatwiejszy dzięki temu dostęp do informacji (Tab. 2). Tego typu wystawy

zjazdy oraz pozyskiwanie i przetwarzanie informacji prowadzą na rzecz swoich członków biura związkowe. Wiedza i reakcja na zmieniające się otoczenie (w tym prawne) decydują o poziomie konkurencyjności na rynku krajowym. Waga poszczególnych czynników jest różna w zależności przede wszystkim od wielkości produkcji, rynków zbytu produkowanego materiału czy nawet asortymentu. W przypadku gospodarstw dużych o areale upraw roślin ozdobnych powyżej 5 ha szczególnie ważne są takie czynniki jak udział w branżowych wyjazdach zagranicznych, udział w wystawach krajowych i zagranicznych, dostęp do informacji oraz większa siła lobbingu dzięki działalności związkowej. Podczas gdy gospodarstwa mniejsze obszarowo do 1ha upraw oczekują od członkostwa w organizacji ułatwienia sprzedaży i dostępu do nowych rynków, ułatwienia eksportu na wschód, a konkretnie do Rosji (Tab. 2). Ułatwienie eksportu szczególnie do Rosji, gdzie kontrole gospodarstw eksportujących dokonywane są przez urzędników fitosanitarnych Federacji Rosyjskiej są łatwiejsze do organizacji i tańsze w działaniu grupowym niż w przypadku pojedynczych gospodarstw, szczególnie tych o mniejszym areale i produkcji. Ponieważ koszty tych lustracji i wizyt urzędników rosyjskich pokrywają producenci.

Tabela 2. Czynniki istotne w tworzeniu grupy producenckiej wg badań ankietowych wśród producentów zrzeszonych w związkach i grupach.

Czynnik	Waga czynnika wg opinii producentów wyrażona w % uzyskanych odpowiedzi w zależności od wielkości gospodarstwa					
	0-0,5ha	0,51-1ha	1,01-2ha	2,01-5ha	Pow.5ha	razem
Możliwość uzyskania dofinansowania na tworzenie grupy i inwestycje	6,2	10,3	17,1	10,5	15,1	11,9
Zwiększenie sprzedaży produkowanego materiału	18,7	20,6	45,7	36,8	15,2	29,1
Ułatwienie sprzedaży i uzyskanie dostępu do nowych rynków	25	17,2	34,3	34,2	27,3	28,5
Ułatwienie eksportu na wschód	12,5	41,4	28,6	28,9	27,3	29,1
Zwiększenie efektywności marketingowej	6,2	10,3	22,9	31,6	39,4	24,4
Możliwość udziału w zebraniach, konferencjach szkoleniach	12,5	13,8	17,1	18,4	27,3	18,5
Udział w branżowych wyjazdach zagranicznych	0	10,3	34,3	39,5	57,6	32,4
Udział w branżowych wystawach krajowych i zagranicznych	0	13,8	31,4	44,7	54,5	33,1
Łatwiejszy dostęp do informacji, zmieniających się przepisów prawnych czy finansowych	6,2	17,2	32,1	44,7	63,6	35,1
Wzmocnienie pozycji rynkowej	6,2	20,6	34,3	28,9	48,5	29,8
Większa siła lobbingu w urzędach	12,5	27,6	28,6	39,5	63,4	37,1

N=151* (0-0,5ha = 16; 0,51-1ha = 29; 1,01-2ha = 35; 2,01-5ha = 38; Pow.5ha = 33)

Źródło: opracowanie własne

Producenci nie doceniali w należyty sposób wagi czynnika, który daje możliwość wsparcia finansowego grup. Niska jest jego waga w badaniu ankietowym, ponieważ mało jest takich grup w Polsce w odniesieniu do roślin ozdobnych. Powinien on mieć jednak większe znaczenie.

Waga czynników w przypadku analizy wyników badań ankietowych producentów, którzy nie są członkiem grupy producentów rolnych, nie są i często nigdy nie byli członkami związku, stowarzyszenia branżowego jest zupełnie inna. Wśród najważniejszych wymieniano zwiększenie i ułatwienie sprzedaży materiału. Na te czynniki wskazało ogólnie 70,5 i 78,5% ankietowanych przy czym liczba głosów wzrastała wraz ze zmniejszaniem się powierzchni gospodarstwa. W przypadku gospodarstw dużych powyżej 5ha powierzchniami czynnikami o największym znaczeniu były: ułatwienie eksportu na wschód oraz zwiększenie efektywności marketingowej, a także możliwość udziału w branżowych wyjazdach, spotkaniach konferencyjnych (Tab. 3). Czynniki te pośrednio wpływają także na łatwiejszy dostęp do informacji oraz wymianę doświadczeń.

Tabela 3. Czynniki istotne w tworzeniu grupy producenckiej wg badań ankietowych wśród producentów niezrzeszonych w związkach i grupach.

Czynnik	Waga czynnika wg opinii producentów wyrażona % uzyskanych odpowiedzi w zależności od wielkości gospodarstwa					
	0-0,5ha	0,51-1ha	1,01-2ha	2,01-5ha	Pow.5ha	razem
Możliwość uzyskania dofinansowania na tworzenie grupy i inwestycje	0	2,3	4,8	10,0	6,2	4,3
Zwiększenie sprzedaży produkowanego materiału	83,9	75,0	70,4	63,3	43,7	70,5
Ułatwienie sprzedaży i uzyskanie dostępu do nowych rynków	93,5	81,8	78,6	70,0	56,2	78,5
Ułatwienie eksportu na wschód	6,4	25,0	28,6	83,3	87,5	39,3
Zwiększenie efektywności marketingowej	12,9	18,2	33,3	83,3	62,5	37,4
Możliwość udziału w zebraniach, konferencjach szkoleniach	35,4	29,6	48,4	51,3	50,0	42,9
Udział w branżowych wyjazdach zagranicznych	12,9	27,3	38,1	40,0	56,2	28,2
Udział w branżowych wystawach krajowych i zagranicznych	12,4	27,3	38,1	63,3	62,5	35,0
Łatwiejszy dostęp do informacji, zmieniających się przepisów prawnych czy finansowych	29,0	45,4	50,0	63,3	43,7	46,6
Wzmocnienie pozycji rynkowej	38,7	47,7	47,7	56,7	56,2	48,5
Większa siła lobbingu w urzędach	35,5	43,2	50,0	66,7	37,5	47,3

N=163* (0-0,5ha = 31; 0,51-1ha = 44; 1,01-2ha = 42; 2,01-5ha = 30; Pow.5ha = 16)

Źródło: opracowanie własne

Wśród głównych barier w tworzeniu grup producentów jakie wymieniano w badaniach i rozmowach znalazły się mała produkcja i wielkość gospodarstwa. Czynnikiem najczęściej wymieniany przez właścicieli gospodarstw mniejszych niż 0,5 ha (93,5%) i następnie wysokie składki członkowskie (80,6%). Najbardziej jednak niekorzystnym zjawiskiem w oczach właścicieli drobnych gospodarstw jest wizja prowadzenia rachunkowości rolnej (prawie 97% ankietowanych w tej grupie wskazało na ten czynnik). Inaczej zaś sytuacja przedstawia się, gdy spojrzymy ta te czynniki od strony wypowiedzi producentów prowadzących większe gospodarstwa. Zaskakujące jest np. to, że np. większość z nich (75%) nie widzi dla siebie bezpośrednich korzyści i woli działać na rynku pojedynczo lub w oparciu o zasady partnerskiego działania, ale bez wstępowania do konkretnej organizacji lub grupy (Tab. 4).

Tabela 4. Bariery w tworzeniu grup producenckich, związków, przystępowaniu do zrzeszeń w opinii ankietowanych producentów

Czynnik	Waga czynnika wg opinii producentów wyrażona % uzyskanych odpowiedzi w zależności od wielkości gospodarstwa					
	0-0,5ha	0,51-1ha	1,01-2ha	2,01-5ha	Pow.5ha	razem
Mała produkcja w gospodarstwie	93,5	54,5	28,6	20,0	0	43,6
Nie widzę dla siebie korzyści w członkostwie	54,8	27,3	23,8	46,7	75	39,9
Wysokie składki członkowskie	80,6	63,6	61,9	40,0	37,5	59,5
Prowadzenie rachunkowości	96,8	72,7	61,9	50,0	25,0	65,64
Nie mam uzasadnienia	0	2,3	14,3	12,0	12,5	12,9

N=314* (0-0,5ha = 47; 0,51-1ha = 73; 1,01-2ha = 77; 2,01-5ha = 68; Pow.5ha = 49)

Źródło: opracowanie własne

5.2. Analiza czynników wpływających na tworzenie grup producenckich

-wsparcie finansowe dla grup producentów

Jest to jeden z najważniejszych czynników, dla których grupy producentów rolnych powinny powstawać i powstawały dynamicznie, ale w innych działach rolnictwa, a nie w ogrodnictwie. W Programie Rozwojów Obszarów Wiejskich zarówno na lata 2004-06 i 2007-13. Wskazuje na to liczba powstałych grup producentów oraz środki przyznane celem wsparcia ich działania i inwestycji. Celem tego działania w PROW jest dostosowanie produkcji prowadzonej w gospodarstwach członków grup producentów rolnych do wymogów rynkowych oraz wspólne wprowadzanie towarów do obrotu, obejmujące przygotowanie do sprzedaży, koncentrację sprzedaży i dostarczenie do odbiorców hurtowych. Ponadto, działanie sprzyja tworzeniu wspólnych zasad dotyczących informacji o produkcji, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów i dostępności. Zryczałtowana pomoc jest udzielana grupom producentów rolnych w pierwszych 5 latach ich funkcjonowania w celu ułatwienia tworzenia i działalności administracyjnej oraz inwestycyjnej. Z pomocy grupa może skorzystać tylko raz w okresie swojej działalności. W badaniach ankietowych producenci roślin ozdobnych rzadko wskazywali na czynnik uzyskania pomocy, z powodu małej wiedzy w tym zakresie, dużego rozproszenia gospodarstw i biernej postawy. Potrzebne byłoby tutaj szkolenie o możliwości uzyskania takiego wsparcia, warunkach jakie trzeba spełnić, zasadach tworzenia grup itp. Jest to zadanie dla ośrodków doradztwa rolnego. Większe gospodarstwa nie widzą potrzeby wstępowania lub tworzenia grup z uwagi na dobrą koniunkturę utrzymującą się na rynku, nie dostrzegając lub raczej bagatelizując formę wsparcia niektórych

inwestycji na rzecz grupy, czy formę wsparcia działań marketingowych. Wiele z nich ubiega się o wsparcie finansowe z PROW, ale z działania 121 – modernizacja gospodarstw rolnych i uznaje to za wystarczające. Nie ma więc dalszych motywacji do tworzenia grupy producentów.

- konkurencyjność na rynku krajowym

Wyniki badań ankietowych jednoznacznie wskazują, że gospodarstwa przystępujące do grup producenckich lub zrzeszone w związkach i stowarzyszeniach podnoszą konkurencyjność na rynku krajowym. Przyczyniają się do tego różne formy działalności związkowej w zakresie promocji udziału w wystawach krajowych i nawet, jeśli producent sam bezpośrednio nie uczestniczy w tych wydarzeniach jest reprezentowany przez biuro lub zarząd. Członkostwo w związkach przyczynia się do wymiany informacji i podnoszeniu poziomu, jakości produkcji. Organizacje, a w szczególności organizacje silne, a więc mające w swoich szeregach większą liczbę aktywnych członków mają większą siłę lobbingu w prezentowaniu swoich potrzeb czy w różnych rozmowach z urzędnikami na wszystkich szczeblach. Są partnerem podejmującym różne działania na rzecz rozwoju danej gałęzi produkcji np. z placówkami naukowymi (instytuty, uczelnie). Wszystkie te działania przyczyniają się do rozwoju i podnoszenia poziomu produkcji w poszczególnych gospodarstwach. Dlatego ważne jest przystępowanie do tego typu organizacji i w ten sposób aktywne uczestnictwo w rozwoju danej gałęzi produkcji. Większe organizacje mają szansę powoływania i pracy specjalnych podzespołów tak jak ma to miejsce w Niemczech czy w Holandii.

- konkurencyjność na rynku zagranicznym

Popularyzacja polskiej produkcji za granicą poprzez różnego rodzaju, stały udział wiodących producentów oraz związków i organizacji w wystawach zagranicznych w Europie (Boskoop, Essen, Moskwa, Bukareszt) przyczyniła się do tego, że eksport roślin ozdobnych w szczególności na rynki wschodnie od 2000 roku stale rośnie. Jest to ogromnym motorem napędowym dla rozwoju krajowej szkółkarskiej produkcji ozdobnej. Eksport ten zagospodarowuje potężne ilości materiału umożliwiając tym samym rozwój i sprzedaż firmom nieeksportującym, które na rynku rodzimym napotykać na mniejsze bariery konkurencyjne. Z drugiej strony eksport ten umożliwia produkcję dużych partii jednolitego materiału i przyczynia się do rozwoju technicznego gospodarstw, utrzymania zatrudniania, co w ostatnich i trudnych latach światowego kryzysu gospodarczego jest szczególnie ważne. Produkcja dużych jednolitych i dobrych jakościowo partii roślin powoduje, że cena jednostkowa produktu się obniża i polski materiał jest stale konkurencyjny w porównaniu do produkcji zachodnioeuropejskiej. Pomijając jeden z najważniejszych czynników, dla których klienci ze wschodu wolą wybierać materiał wyprodukowany w Polsce, a mianowicie jego lepsze zahartowanie i przystosowanie do wzrostu w trudnych warunkach w porównaniu do roślin pochodzących z zachodniej czy południowej Europy.

Udział w wystawach zagranicznych dla pojedynczych gospodarstw jest drogi, dlatego uczestniczą w nich najlepsze firmy z kraju. W wystawach jednak mogą brać udział przedstawiciele biura organizacji lub członkowie zarządy reprezentując tym samym całą organizację, rozdając ulotki dotyczące produkcji, asortymentu, lokalizacji gospodarstw członkowskich, a to może zaowocować nawiązaniem kontaktów biznesowych dla całej grupy.

- rozwój gospodarczy i popyt

Rozwój gospodarczy jest pojęciem określającym zmiany, które zachodzą w poszczególnych gałęziach produkcji, prowadzące do osiągnięcia wzrostu podstawowych wielkości gospodarczych w połączeniu ze zmianami w systemie zarządzania, poziomie

organizacji i rozwoju infrastruktury pozaprodukcyjnej. Kluczem do rozwoju gospodarczego i podnoszenia efektywności produkcji w poszczególnych sektorach jest postęp naukowo-techniczny, którego efektem jest wzrost wydajności pracy, poprawa jakości produktu oraz oszczędność materiałów i energii. Badania naukowo-techniczne, postęp biologiczny, poprawa przepływu informacji oraz edukacja przyczyniły się m. in. do dynamicznego rozwoju sektora produkcji roślin ozdobnych w Holandii. Sektor w tym kraju charakteryzuje się nieustannym nowatorstwem i jest w ciągłej gotowości do modernizacji gospodarstw i metod uprawy oraz wprowadzania mechanizacji. Zastępowanie pracy ludzkiej pracą maszyn wymuszane jest wzrostem płac i wzrostem stopy życiowej oraz zwiększaniem się powierzchni gospodarstw, w których produkcja jest źródłem utrzymania. Na rozwój danej gałęzi, poza zmianami w sferze produkcji, wpływ ma także rynek. Rynek tworzą przede wszystkim konsumenci w kraju, a chłonność tego rynku uwarunkowana jest wzrostem liczby ludności i wzrostem stopy życiowej społeczeństwa wynikającej z rozwoju gospodarczego kraju. Wpływ wzrostu produktu krajowego brutto na wzrost produkcji szkółkarskiej jest bardzo wyraźny. Jak podkreśla Mac Carthaigh (1998) dynamicznie rozwijająca się w latach 1960-1990 gospodarka krajów zachodnioeuropejskich, takich jak Belgia, Dania, Holandia, Niemcy czy Wielka Brytania, systematycznie podnosiła stopę życiową obywateli, co doprowadziło do ogromnego zapotrzebowania na drzewa i krzewy ozdobne. Podobną sytuację obserwujemy w Polsce w latach 1990-2010 i w Rosji po 2000 roku. Kwaciarstwo, jako sektor ogrodnictwa dostarczający produktów nie przydatnych do konsumpcji jest bardzo podatne na wzrost lub spadek dochodów ludności. Zdaniem niektórych autorów w czasach trudnych lub podczas recesji ludzie będą wydawać mniej pieniędzy na luksusowe produkty, do których zaliczają rośliny ozdobne. W okresie kryzysu ekonomicznego produkty kwaciarskie mogą się oprzeć recesji, ponieważ ludzie będą wydawać mniej pieniędzy na zagraniczne wakacje, nowe samochody, a więcej uwagi będą poświęcać dla domu i jego otoczenia. Rok 2013 w badaniach ankietowych dla większości producentów roślin ozdobnych utrzymujących się głównie ze sprzedaży produktów na rynku rodzimym okazał się słabszy od poprzedniego. Nie był to wynik tylko niekorzystnej pogody, ale również był to skutek spowolnienia wzrostu gospodarczego.

Niektórzy autorzy i ekonomiści kładą szczególny nacisk na rozwój zorganizowanych rynków zbytu funkcjonujących na bazie spółdzielni lub grup producenckich, gdyż dzięki współpracy zwiększa się siła przetargowa i wzrasta efektywność marketingu. Im większa skala produkcji tym większa konieczność zorganizowania odpowiednich kanałów zbytu. Tworzenie spółdzielni czy innych organizacji handlowych podnosi w pewnym stopniu koszty, ale przynosi także znaczne korzyści. Są to m in. gromadzenie i przesyłanie informacji od konsumenta do producenta, opracowywanie i realizowanie promocji, przejmowanie obsługi finansowej transakcji, przejmowanie ryzyka handlowego, negocjowanie cen czy tworzenie strategii odpowiedniej marketingowej oraz szereg innych aspektów choćby związanych z obsługą prawną i finansową produkcji lub reprodukcji odmian chronionych prawem.

- wielkość produkcji

Mała produkcja w gospodarstwie jest jedną z głównych barier w tworzeniu grup producenckich w opinii producentów, właścicieli małych gospodarstw, podczas gdy powinien to być jeden z czynników motywujących. Łączenie się mniejszych gospodarstw w grupy producenckie stwarza możliwości do większej specjalizacji. Łącznie grupa dysponuje wtedy większym arealem, większą produkcją, asortymentem, parkiem maszynowym i jest w stanie sprostać większym wyzwaniom. Mniejsze gospodarstwa nie są często w stanie skorzystać z pomocy oferowanej przez dotacje UE, choćby np. z działania 121 – modernizacja gospodarstw rolnych. Tworząc grupę producentów rolnych mogą uzyskać wsparcie na działanie grupy.

W Polsce nadal istnieje duże rozdrobnienie produkcji kwaciarskiej i mimo, iż na przestrzeni ostatnich 10 lat czynnik ten uległ znacznej poprawie to i tak w liczbie ogólnej dominują gospodarstwa o areale mniejszym niż 1 ha. Zwiększanie produkcji w gospodarstwach spowoduje wzrost problemów ze zbytem materiału, sprzedaż detaliczna w 2013 roku już mocno spadła. Dlatego należy położyć nacisk na utrzymanie produkcji na bieżącym poziomie przy jednoczesnym podnoszeniu jej jakości i ograniczaniu strat. Należy mieć także na uwadze, że ciągle jest duży napływ materiału z Holandii i Niemiec, gdzie również pojawiają się problemy ze zbytem oraz napływ towaru ze wschodu szczególnie w niedalekiej przyszłości, ponieważ tam już od kilku lat dynamicznie rozwija się produkcja przy znacznie tańszej sile roboczej niż w Polsce. Rozwiązaniem optymalnym w tym zakresie są grupy producentów rolnych.

Zróżnicowanie wielkościowe gospodarstw jest pokazane na fotografiach. Poniżej jest przykład firmy na bardzo wysokim poziomie europejskim, o dobrym wyposażeniu technicznym, dobrej organizacji i wysokiej jakości produkcji. Na drugim zdjęciu dla kontrastu jest Gospodarstwo małe, niedoinwestowane, borykające się z coraz większymi problemami. Słaba jakość materiału powoduje, że straty w produkcji (rośliny nie nadające się do sprzedaży) są coraz większe. Fot. 3 i 4. pokazują nowoczesne firmy kwaciarskie o wysokiej jakości produkcji z dużym udziałem sprzedaży zagranicznej.

Fot. 1. Przykład ozdobnej produkcji szkółkarskiej w jednym z większych gospodarstw w Polsce, o wysokiej jakości produkcji, gdzie prawie 70% materiału kierowane jest na eksport (fot. A. Marosz)

Fot. 2. Gospodarstwo o powierzchni poniżej 1ha. Na rynku znane już od połowy lat 90 XX w. Przykład słabej działalności i nie wykorzystania szans rozwojowych wynikających z dynamicznego rozwoju gospodarczego i członkostwa w UE (fot. A. Marosz)

Fot. 3. Przykład nowoczesnego gospodarstwa szklarniowego kwiatów doniczkowych, rabatowych i sadzonek działającego w grupie producenckiej (fot. A. Marosz)

Fot. 4. Gospodarstwo ogrodnicze uprawiające kwiaty w gruncie oraz produkujące sadzonki. Przykład dobrych działań poza związkami i grupami producenckim, ale ta produkcja w 98% ukierunkowana na sprzedaż zagraniczną, głównie do UE. Sprzedaż zagraniczna jest głównym motorem rozwojowym tej firmy (fot. A. Marosz)

5.3 Zakres współpracy pomiędzy grupami i związkami producentów

W rozwoju kwaciarstwa, podobnie jak i innych gałęzi ogrodnictwa, ogromną rolę odgrywa współpraca producentów w różnego rodzaju związkach i zrzeszeniach. Dynamiczny rozwój np. szkółek w Niemczech czy Holandii wymagał w coraz większym stopniu wspólnego reprezentowania własnych interesów wobec władz lokalnych i rządowych, a także wspólnych działań marketingowych, w tym kontroli jakości materiału i wprowadzenia pewnych norm jakościowych na produkowane rośliny oraz promocji. Zaczęły więc powstawać organizacje związkowe pełniące takie funkcje. Holendrzy i Niemcy mają najdłuższe tradycje we wspólnym działaniu. Związek Szkółkarzy Niemieckich (BdB - Bund Deutscher Baumschulen) oraz Związek Szkółkarzy Holenderskich (NBvB - Nederlandense Bund von Bomkvekers) powstały już w początkach XX wieku i zrzeszają dziś odpowiednio około 1400 i 1800 gospodarstw, co stanowi 35% i 38% ogólnej ich liczby w tych krajach. Niemiecki związek, podzielony na 17 stowarzyszeń regionalnych, jest jednym z prężniej działających związków.

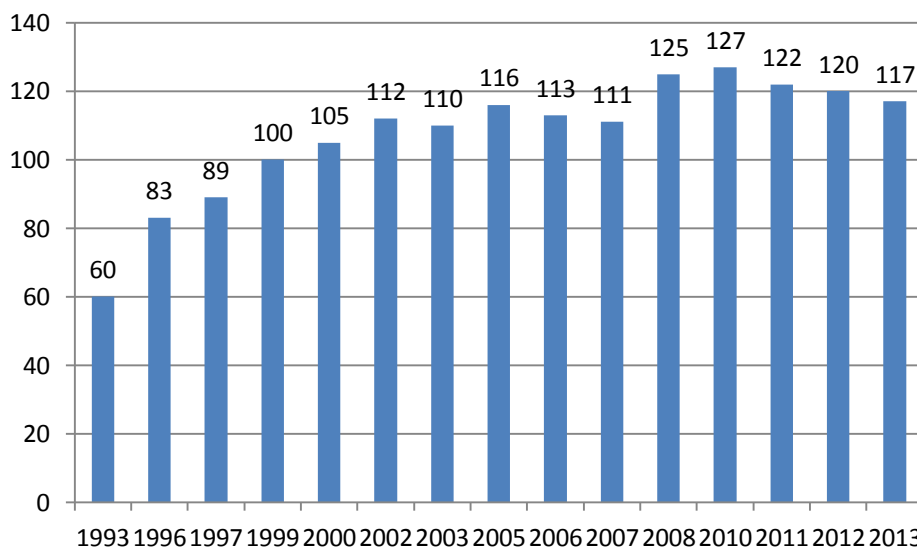
Najlepiej jednak sektor kwaciarski zorganizowany jest w Holandii. Występuje tu nie tylko pozioma współpraca w poszczególnych branżach, ale także współpraca pionowa z innymi sektorami gospodarki kwaciarskiej i ogrodniczej oraz z jednostkami z otoczenia ogrodnictwa. Współdziałanie holenderskich organizacji ogrodniczych między sobą oraz z organizacjami handlowymi, instytucjami zajmującymi się badaniami rynku, promocją, kwalifikacją zdrowotności i jakości, z firmami hodowlanymi i ośrodkami badań naukowych umożliwia wymianę wiedzy i owocuje wspólnym poszukiwaniem najbardziej efektywnego podejścia do rynku. Owocuje prężnym rozwojem eksportu oraz utrzymaniem go na wysokim poziomie od kilkudziesięciu lat.

W Polsce brak jest takiej aktywnej współpracy (lub jest ona bardzo słaba) pomiędzy innymi organizacjami ogrodniczymi w Polsce. Organizacje takie jak Polski Związek Ogrodników (PZO) czy Stowarzyszenie Inżynierów Techników Ogrodnictwa (SITO), a także

niedawno powstały Ogólnopolski Związek Kwiciarzy (OZK), właściwie nie współpracują ze sobą. Nie ma też współpracy pomiędzy takimi związkami jak: Związek Szkółkarzy Polskich, Zrzeszenie Producentów Materiału Szkółkarskiego „Końskowola”, Stowarzyszenie Producentów Ozdobnych Roślin Cebulowych i Stowarzyszenie Producentów Kwiatów Ciętych Róż, które tak naprawdę stoi na skraju upadku. Ponadto te wymienione organizacje w Polsce są słabe z uwagi może nie niewielką liczbę członków, ale przede wszystkim na barak aktywności zrzeszonych, oczekującą postawę i słaba współpraca między sobą. To jest jedną z przyczyn tego, że kwiciarstwo w polityce rolnej, tworzeniu przepisów i ustaw, nie jest praktycznie brane pod uwagę, mimo iż ma ogromne znaczenie w produkcji ogrodniczej, a nawet produkcji roślinnej w ogóle dając wartość towarową na poziomie 20%, gospodarując na 0,04% gruntów ornych (Jabłońska i Olewnicki 2013).

5.4 Powody, dla których producenci występują ze związków

Najsilniejszą organizacją reprezentującą producentów roślin ozdobnych w Polsce w ogóle zarówno, jeśli chodzi o liczbę członków jak i skalę działania jest obecnie Związek Szkółkarzy Polskich (ZSzP). Jest to jedyna organizacja w Ogrodnictwie posiadająca wsparcie w działalności poprzez założoną przez siebie agencję – Agencję Promocji Zieleni, której zadaniem jest organizacja targów i wystaw, działalność wydawnicza, szkoleniowa, promocyjna i reklamowa na rzecz ZSzP. Na przykładzie ZSzP możemy prześledzić jak zmieniała się liczba gospodarstw na przestrzeni ostatnich 20 lat. Z 60 w 1993 roku wzrosła do 117 w 2013, przy czym w 2010 liczba gospodarstw zrzeszonych w ZSzP wynosiła aż 127. W ostatnich 3 latach liczba szkółek stopniowo malała. Do głównych przyczyn występowania ze związku, w opinii tych, którzy z niego wystąpili należą: po pierwsze zmieniający się profil produkcji (w niektórych szkółkach odchodzący w kierunku produkcji bardziej sadowniczej lub szkółkarstwa sadowniczego). Po drugie dość wysokie składki członkowskie co powoduje, że członkiem związku może być gospodarstwo osiągające odpowiednie dochody. Czynnikiem trzecim są zbyt wysokie oczekiwania w stosunku do organizacji. Niektórym producentom wydaje się lub wręcz tego oczekują, że organizacja rozwiąże ich problemy, w szczególności dotyczące sprzedaży materiału lub pozyskania nowych klientów. Takie błędne założenia powodują pewien rozdźwięk i niektórzy po kilku latach występują z organizacji.

Ryc. 4. Liczba gospodarstw należących do Związku Szkółkarzy Polskich na przestrzeni 20 lat (źródło: opracowanie własne na podstawie katalogów ZSzP).

6 Podsumowanie i wnioski

Jednym z ważniejszych narzędzi wsparcia grup producenckich było ich dofinansowywanie ze środków unijnych w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich. W latach 2007-2013 skorzystało z tego wsparcia wiele grup producenckich, ale nieliczni w sektorze ogrodnictwa. Celem tego programu było wzmocnienie struktury instytucjonalnej w sektorze pierwotnej produkcji rolnej w celu wsparcia funkcjonowania producentów rolnych poprzez zachęcanie ich do tworzenia grup producentów rolnych i współpracy. W szczególności, celem działania jest dostosowanie produkcji prowadzonej w gospodarstwach członków grup producentów rolnych do wymogów rynkowych, wspólne wprowadzanie towarów do obrotu, w tym przygotowanie do sprzedaży, centralizacja sprzedaży oraz dostarczenie do odbiorców hurtowych. Ponadto, działanie sprzyja tworzeniu wspólnych zasad dotyczących informacji o produkcji. Zryczałtowana pomoc jest udzielana grupom producentów rolnych w pierwszych 5 latach ich funkcjonowania w celu ułatwienia tworzenia i działalności administracyjnej oraz inwestycyjnej. Z pomocy grupa może skorzystać tylko raz w okresie swojej działalności. W okresie objętym PROW 2007-2013. Pomoc realizowana jest w formie rocznych płatności w okresie pierwszych pięciu lat od dnia wpisu grupy do rejestru grup producentów rolnych, prowadzonego przez właściwego ze względu na siedzibę grupy marszałka województwa. Stanowi ona procentowy ryczałt od wartości przychodów netto grupy ze sprzedaży produktów lub grup produktów, wytworzonych w gospodarstwach rolnych jej członków, w poszczególnych latach. Warto by gospodarstwa ogrodnicze skorzystały z tych środków przyznanych na lata 2014-2020, dlatego już dziś warto rozważyć taką ewentualność i szukać partnerów do wspólnego działania.

Należy zwrócić uwagę również na większą aktywność producentów w przystępowaniu do istniejących organizacji związkowych, nie z postawą, że jak wstępuję to oczekuję rozwiązania własnych problemów dotyczących sprzedaży, produkcji, ale z postawą, że moje członkostwo przyczynia się bezpośrednio do wzmocnienia organizacji, a pośrednio także wpływa na zakres działań w gospodarstwie.

7 Literatura

- Jabłońska L. Olewnicki D. 2013 Ekonomiczne aspekty ogrodnictwa ozdobnego w Polsce. Materiały konferencyjne: Ogrodnictwo ozdobne sektorem gospodarki narodowej.
- Mac Carthaigh D. 1998. Production of trees and shrubs in Germany. Comb. Proc. IPPS., 48: 161-165
- Marczyński Sz. 2013. Kierunki rozwoju szkółkarstwa ozdobnego w Polsce. Materiały konferencyjne: Ogrodnictwo ozdobne sektorem gospodarki narodowej.
- Marosz A. 2013. Zmiany w szkółkarstwie ozdobnym w kontekście przynależności Polski do UE. Materiały konferencyjne: Ogrodnictwo ozdobne sektorem gospodarki narodowej.
- Szydło W. Związek Szkółkarzy Polskich – prężnie działająca organizacja producencka. Materiały konferencyjne: Ogrodnictwo ozdobne sektorem gospodarki narodowej.

Źródła danych

Katalogi Związku Szkółkarzy Polskich 1993-2013

www.mrirw.gov.pl

www.arimr.gov.pl

www.stat.gov.pl

www.kzgpr.pl

www.nbv.nl

www.gruen-ist-leben.de

www.kwiatycebuloowe.pl

www.zszp.pl